FORME DE METACOMUNICARE ÎN DISCURSURILE LUI ARMAND CĂLINESCU

MELANIA ROIBU
Universitatea din Bucureşti

1. ***Precizări terminologice***

În titlul articolului de faţă, substantivul *metacomunicare*[1] are o accepţie largă, fiind utilizat ca termen-umbrelă, pentru a desemna toate faptele de reflexivitate a limbajului (inclusiv utilizări catalogate tradiţional drept *metalingvistice*[2], *metadiscursive*[3] sau *metaenunţiative*[4]).

Enunţurile metacomunicative pot conţine atât elemente ale metadiscursului instituţional(izat), cât şi elemente ale metadiscursului interpersonal, cele două având o funcţionare complementară. Dacă metadiscursul interpersonal are în vedere relaţiile dintre participanţi, aşa cum se manifestă ele în situaţii „obişnuite" de comunicare, metadiscursul instituţionalizat se raportează la o „comunitate de practică"[5] şi se concretizează în formule de adresare, orientare spre un public multiplu, intervenţii centrate pe mesaj sau pe scopul mesajului, distribuire ierarhică de roluri (*power-based interaction*, *dominant third party*[6]).

Din perspectivă pragmaretorică, enunţurile metacomunicative sunt considerate un fenomen complex, care include multiple realizări ale actelor cognitive şi intercomunicative ale participanţilor, orientate spre semnalarea, controlarea, explicitarea, evaluarea, ajustarea şi negocierea mesajului/mesajelor, în funcţie de scopurile şi de efectele urmărite în cursul interacţiunii. Ele constituie, aşadar, o strategie discursivă multifuncţională, care permite identificarea unor treceri între nivelul personal şi cel interpersonal, cu eventuale suprapuneri ale celor două, precum şi între diferite niveluri metadiscursive. Corelarea diverselor niveluri ale limbajului se realizează prin procedee metadiscursive, precum (auto)citarea, calificarea, clarificarea, evaluarea temei discuţiei, orientarea spre un public multiplu, (re)definirea termenilor etc.

Comunicarea se înfăţişează, în aceste condiţii, ca un cumul de mesaje stratificate, cuprinzând, în afara mesajului de bază, şi un metamesaj, care arată cum trebuie interpretat cel dintâi (Bateson 1972 şi Gumperz 1977, 1982, 1992, *apud* Ilie 2001: 88). Prin urmare, enunţurile metacomunicative se situează deopotrivă în discurs şi dincolo de el, în sensul că ele se pot referi la acesta, constituind, în acelaşi timp, o parte a ierarhiei discursive. Ele reprezintă

[1] În sens restrâns, substantivul *metacomunicare* şi adjectivul corespunzător, *metacomunicativ*, desemnează enunţurile care se referă la comportamentul participanţilor în cursul interacţiunii verbale.
[2] Enunţuri care se referă la termenii limbii şi la utilizarea lor, vizând lămurirea codului utilizat.
[3] Enunţuri care se referă la conţinutul sau la forma discursului celorlalţi.
[4] Enunţuri orientate spre discursul propriu.
[5] Harris (2001: 451); Ilie (2001: 259).
[6] Vuchinich (1990), *apud* Bousfield (2007: 2215).

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

acte verbale concomitente şi însoţitoare ale mesajului primar, pe care îl comentează sau completează, evaluându-l, în acelaşi timp (Ilie 2001: 85).

2. *Funcţiile enunţurilor metacomunicative*

În general, enunţurile metacomunicative pot îndeplini patru funcţii:

2.1. Funcţia metaterminologică[1] corespunde funcţiilor referenţială (contextuală) şi metalingvistică, în accepţia lui Jakobson (1963), enunţurile fiind orientate spre conţinutul mesajului, cu accent pe structura(rea) acestuia. Funcţia menţionată se activează în cazul structurilor care fac apel la raţiune, bazate, aşadar, pe *logos*, urmărind stabilirea unor puncte comune cu receptorul, prin exploatarea locurilor comune (*topoi*), a convingerilor, valorilor şi normelor general împărtăşite.

2.2. Funcţia ludică este axată pe forma mesajului şi se bazează pe utilizarea strategiilor de ambiguizare. Contrar lui C. Dominte[2], în opinia căruia funcţia ludică ar reprezenta reversul funcţiei metalingvistice, cu alte cuvinte, un antimetalimbaj, vom considera că aceasta constituie mai degrabă un caz particular al funcţiei metalingvistice, prin exploatarea „în joacă“ a elementelor codului[3]. În cazul unei comunităţi de practică, aşa cum este cea reprezentată de Parlamentul românesc, apelul la funcţia ludică se explică prin dorinţa emiţătorului de a amuza auditoriul, deziderat atins prin combinarea unor elemente predictibile, subsumabile metadiscursului instituţionalizat, cu elemente-surpriză, subsumabile metadiscursului (inter)personal.

2.3. Funcţia de atribuire[4] apare în cazul enunţurilor centrate pe *ethos*, care valorifică anumite atribute ale emiţătorului[5], cum ar fi, de pildă, credibilitatea acestuia, competenţa profesională, concordanţa dintre ceea ce spune şi ceea ce face etc. Emiţătorul apare, aşadar, în prim-plan, accentul căzând pe gradul de angajare a acestuia faţă de cele spuse, aşa cum rezultă din utilizarea unor mărci lingvistice de tipul adverbelor de probabilitate, al verbelor modale sau al actelor verbale comisive.

2.4. Funcţia mimetică (de detaşare) este specifică structurilor bazate pe *pathos*, apărând în strânsă legătură cu tehnicile de citare[6]. Foarte interesant, în cazul acestor enunţuri, este faptul că, prin însoţirea discursului citat cu diverse comentarii, emiţătorul evocă vorbitorul citat, exprimându-şi, totodată, atitudinea faţă de acesta. Rezultatul este apariţia conotaţiei autonimice[7] (în care ghilimelele/italicele au funcţie de detaşare) şi a unui mesaj caracterizat prin bivocalitate[8]. Funcţia mimetică are puncte comune cu funcţia conativă (prin mesajul ex-centric, orientat spre receptor) şi cu cea metalingvistică, prin prezenţa indicaţiilor

[1] Ilie (2001: 80, 90).

[2] Dominte (*et al.* 2003).

[3] E drept, însă, că funcţia metalingvistică este declanşată de motive obiective, mai exact, de nevoia de a explicita elementele codului utilizat, ca urmare a diverselor tipuri de non-coincidenţe: non-coincidenţe ale cuvintelor cu lucrurile (concretizate în diferite grade de adecvare a numirii şi de adeziune a locutorului la această numire), pe de o parte, şi non-coincidenţe ale cuvintelor cu ele însele (manifestate în figuri ale ambiguităţii, de tipul polisemiei şi al omonimiei), pe de altă parte. Funcţia ludică, în schimb, este motivată subiectiv, fiind subsumată unei intenţii stilistice a locutorului.

[4] Ilie (2001: 90).

[5] Este un mesaj ego(-)centric care, în clasificarea lui Jakobson, ar corespunde funcţiei expresive.

[6] Ilie (2001: 90).

[7] Structură care presupune citarea unui semn, concomitent cu utilizarea sa.

[8] Cf. O. Ducrot 1984 (polifonia mesajului), Ch. Bally 1930 (conceptul de „reproducere apreciată”), L. Ionescu-Ruxăndoiu 2009 (plurivocalitatea mesajului).

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

metalingvistice, care vizează extensiunea/proprietatea sensului, sublinierea unor nuanţe semantice etc.

3. *Exemple*

Cele patru funcţii menţionate anterior se combină adesea în structura aceleiaşi unităţi discursive, aşa cum va rezulta din exemplele pe care le vom prezenta în continuare. Primul dintre acestea este centrat pe mesaj (*logos*), pe care îl decupează în secvenţe corespunzătoare unui anumit stadiu − aici, cel iniţial −, prin intermediul unui ordonator temporal (*dela început*).

E drept, însă, că enunţul nu rămâne strict în domeniul raţiunii, după cum o dovedeşte prezenţa ironiei (*d-l preşedinte al Consiliului a binevoit să ne onoreze cu prezenţa sa la această desbatere*), a paralogismului (atac la adresa ideologiei de partid a adversarului − *in-group association*/ eul relaţional) şi a implicaturii din ultima replică:

(1) *D. Armand Călinescu: D-lor deputaţi, daţi-mi voie,* ***dela început****, să-mi exprim satisfacţiunea că d-l preşedinte al Consiliului a binevoit să ne onoreze cu prezenţa sa la această desbatere.*
D. Gh. Tătărăscu, preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministrul armamentului: D-le Călinescu, să-mi daţi voie: majoritatea, cel puţin, o ştie că, cu sufletul sunt totdeauna în mijlocul ei şi prezent în această incintă. ***Dacă nu mă vedeţi prea des, este că am aşa de mult de lucru cu repararea erorilor guvernării dv****. (Aplauze prelungite, strigăte de «bravo», pe băncile majorităţii). (…)*
D. Armand Călinescu: ***D-le preşedinte al Consiliului, dintr-un punct de vedere egoist ar trebui să fim satisfăcuţi în faţa declaraţiunii dv., că actele noastre vă vor fi dat dv. de lucru şi a trebuit să intervenim noi, pentru ca dv. să puteţi realiza ceva...*** (*Ilaritate*) (A. Călinescu, *DP*, II, p. 101−102).

Exemplul următor ilustrează aceeaşi orientare spre mesaj (*topic-centred talk*), punând în discuţie maxima relevanţei, în strânsă legătură cu metadiscursul instituţionalizat. Asistăm la o interacţiune monitorizată, care implică o distribuţie ierarhică a rolurilor. Fragmentul metacomunicativ aparţine unui terţ (*dominant third party*), care valorizează pozitiv contribuţia lingvistică a lui Armand Călinescu, concomitent cu amendarea atitudinii celorlalţi participanţi:

(2) *D. Ar. M. Călinescu*: *În dimineaţa zilei de 25 Maiu, eu însumi am fost arestat în faţa localului de vot din comuna Costeşti şi ridicat de sub ochii judecătorului-preşedinte, de către unul din căpitanii pretori. Acesta m-a condus sub escortă şi m-a ţinut în camera sa 16 ore, cât a durat votarea. Între timp, ofiţerul, un om de o înfăţişare inteligentă de altminteri, a încins o convorbire mai lungă cu mine, şi mi-a ţinut acest limbaj. (Întreruperi pe băncile majorităţii)*
D. C. Meisner, preşedinte de vârstă: ***Aşa nu se poate discuta****. Vedeţi, sunt întreruperi de multe ori de aci (arătând spre băncile majorităţii). (Aplauze pe băncile opoziţiei-unite). Sunt întreruperi şi din partea d-voastre (arătând spre băncile opoziţiei-unite).*
Ori, d-nii mei, mărturisiţi un lucru, d. vorbitor ne grăeşte europeneşte*, ascultaţi-l. (Aplauze pe băncile opoziţiei-unite).*
D. Dr. D. Economu-Prahova: ***Să vorbească în chestie şi-l ascultăm****.* (A. Călinescu – *DP*, I, p. 13−15).

Există şi situaţii în care funcţia metaterminologică apare în combinaţie cu funcţia ludică. Exemplul următor conţine forme de metacomunicare şi de metalimbaj, alături de figuri retorice de tipul antifrazei, subsumabilă funcţiei ludice a limbajului (*eminentului jurisconsult d. Bentoiu*; *cei mai puţin jurisconsulţi*). Replica iniţială, introdusă sub semnul ipoteticului, şi cea finală, care

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

califică intervenţia anterioară, au valoare metacomunicativă, în vreme ce lămurirea elementelor codului utilizat (cu tendinţa de a defini prin antonimie: *delictuos ≠ virtuos*), reprezintă o formă de metalimbaj:

(3) *D. Armand Călinescu: ... Dacă am înţeles eu bine, este vorba de o persoană juridică delictuoasă.* ***Eu aşi fi foarte îndatorat eminentului jurisconsult d. Bentoiu ca, atunci când va lua cuvântul, să expună şi pentru cei mai puţin jurisconsulţi ce este în primul rând această «persoană delictuoasă»?***
D. Aurelian Bentoiu, raportor: Deţinerea actelor descoperite în primul moment era pentru d-ta virtuoasă? Acesta este un fapt pentru care justiţia ţării va aplica sancţiuni.
D. Armand Călinescu: Reprezentantul, da. Dar reprezentanţa delictuoasă, ***aceasta cred că este un lapsus.*** (A. Călinescu, *DP*, II, p. 270)

Este posibilă şi o dublă orientare a enunţului: spre emiţător, *ethosul* apărând în prim-planul unui enunţ ego-centric, şi spre receptor, într-un enunţ ex-centric, care exploatează *pathosul*. Pe de altă parte, ethosul şi pathosul apar într-o relaţie de invers proporţionalitate: diminuarea/ ridiculizarea ethosului oponentului contribuie la sporirea intensităţii pathosului locutorului[1]. Amuzarea auditoriului se realizează prin combinarea elementelor predictibile cu cele nepredictibile, a metadiscursului instituţionalizat cu cel interpersonal. Replica finală a exemplului de mai jos are valoare metadiscursivă, constatând inadecvarea procedeului respectiv la cadrul instituţionalizat reprezentat de Parlament, echivalat cu o „comunitate de practică”:

(4) *D. Al. Oteteleşanu:* ***D-lor, dar acestea sunt lucruri comune, banalităţi de drept public, care nu au niciun fel de legătură cu chestiunea contestaţiei****. (Zgomot, întreruperi).* ***Am trecut şi noi prin facultăţi, am citit şi noi pe Esmein, nu avem nevoie să ni se repete citate****. (Zgomot, întreruperi). Înţeleg pe d. deputat de Argeş, care singur a declarat că pentru prima oară se găseşte în Parlament, astfel încât se explică de ce se crede dator să facă citaţiuni din autori. (Întreruperi pe băncile opoziţiei-unite).* ***Acest procedeu este inuzitat în Parlament****. (Zgomot)* (A. Călinescu, *DP*, I, p. 19−20).

Exemplul următor ilustrează deopotrivă funcţia mimetică şi funcţia ludică. Prima parte conţine o raportare pozitivă la discursul citat (*Să-mi daţi voie, d-lor deputaţi, să afirm că îmbrăţişez pe de-a-ntregul această concepţiune*.), reprezentând o formă a dialogului (interdiscursiv) consensual la distanţă. Pe de altă parte, funcţia ludică este orientată spre forma mesajului, urmărind amuzarea auditoriului multiplu. Acest deziderat se realizează prin intermediul unui dublu calambur: primul, situat la nivel fonetic (paronomaza *Armand → charmant*), iar cel de-al doilea, la nivel semantic (metonimia cauză/ efect: *zahăr → dulce*, cu exploatarea polisemiei adjectivului).

(5) *D. Ar. M. Călinescu: ... există o frază pe care ţin s-o relev astăzi. Se spune anume că* ***«atât ţara, cât şi Coroana, ne cer nouă, tuturor, ca să ne inspirăm în discuţiunile pe care le facem dintr-un sentiment de onestitate şi patriotism»****. Să-mi daţi voie, d-lor deputaţi, să afirm că îmbrăţişez pe de-a-ntregul această concepţiune.*
D. A. C. Cuza: ***Ieşti foarte generos. Aş putea să vă numesc d. Călinescu «charmant».*** *(Ilaritate).*
D. AR. M. Călinescu: ***D. Cuza a fost totdeauna dulce****.*

[1] Ilie (2001: 86).

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

*D. A. C. Cuza**: **Însă fără să mă înfrupt dela zahărul d-voastră**. (Ilaritate)* (A. Călinescu, *DP*, I, p. 179).

Se pare, de altfel, că jocul de cuvinte *Armand → charmant* a „prins" la public, dovadă că a fost reluat şi completat de un alt vorbitor (C. Argetoianu), la câţiva ani distanţă, ceea ce dovedeşte puterea interdiscursului şi a istoriei conversaţionale (formă a dialogismului interdiscursiv la distanţă). Funcţia ludică se realizează aici printr-un triplu calambur, cele două discutate anterior fiind completate cu o nouă figură fonetică, şi anume anagrama (*Armand → charmant→ Marchand*). Funcţia ludică se combină şi acum cu funcţia mimetică, de această dată fiind vorba despre un fals mimetism, pus în slujba dialogului conflictual imediat (heteroreluare autoiniţiată imediată). Ca tehnică primordială, apare reluarea în ecou, bazată pe antifrază. Rezultă, astfel, un enunţ caracterizat prin bivocalitate, fragmentul (p)reluat de la locutorul iniţial fiind traversat de efectul pe care îl provoacă asupra interlocutorului şi manifestând dimensiunea perlocuţionară a mesajului originar. Este vorba despre fenomenul de „reproducere apreciată" (Bally 1930), care se bazează şi pe infidelitatea ecoului, şi care are ca rezultat apariţia unui lanţ *de re*, unde intonaţia (ascendentă) joacă rolul unui comentariu suprasegmental, arătând la ce a reacţionat „raportorul":

(6) *D. Armand Călinescu: Adică ce vă închipuiţi d-voastră? Că nu am să examinez totul? Vă rog să aşteptaţi să iau toate chestiunile în ordine cronologică, să urmez momentele cronologic...*
*D. C. Argetoianu: **Momentele noastre de fericire vor fi numeroase**.*
*D. Armand Călinescu: **În ce mă priveşte, legăturile noastre mai vechi mă fac să fiu cu toată bunăvoinţa pentru fericirea d-voastră**. (Ilaritate).*
*D. C. Argetoianu: **Eu m-am obişnuit să vă ascult ca «Charmant» Călinescu!** (Ilaritate). **Acum vă ascult ca «Marchand».** (Ilaritate)* (A. Călinescu, *DP*, II, p. 214−215).

Exemplul următor se deschide cu o formă de metacomunicare (autoreferire prospectivă), care dezvăluie intenţiile comunicative ale locutorului, fiind, aşadar, o concretizare a funcţiei metaterminologice. Tot valoare metacomunicativă are şi replica finală, care califică forţa atacului la persoană, ab(-)uz sancţionat de un terţ, mai precis de cel care monitorizează dezbaterea (*dominant third party*). Implicatura la care se apelează e ulterior explicitată prin utilizarea adverbului *ruşinos* în structura predicativului. Funcţia ludică se manifestă aici prin utilizarea ambiguităţii referenţiale în cazul substantivului *Tischler*, provenit dintr-un substantiv comun[1]: trecerea s-ar putea explica printr-o antonomază, sensul peiorativ fiind subliniat şi de combinaţia substantivului (devenit) comun cu un sufix diminutival ─ *tischlerică*:

(7) *D. Ar. M. Călinescu: D-lor deputaţi, nu voiu intra în această controversă juridică, pentrucă voiu lăsa ca instanţele judecătoreşti, care de sigur vor fi sesizate, să examineze şi să curme această controversă…*
*D. Marin Stănoiu: Să numim un supra arbitru, ca la **afacerea Tischler.** (...)*
D. Ar. M. Călinescu: Vă somez să vă explicaţi imediat, iar dacă nu o faceţi, sunteţi un calomniator.
*D. Marin Stănoiu: Veţi vedea gazetele mâine, în cari sunteţi denumit **«tischlerică»** de ani de zile şi n-aţi spus odată o vorbă. (…). Vi s-a spus **«tischler»** prin toate gazetele.*

[1] În germ., *tischler* „tâmplar", „dulgher", posibilă aluzie la proprietăţile forestiere importante ale lui A. Călinescu.

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

D. Ar. M. Călinescu: Aşa precum d-lui Argetoianu i s-a spus câţiva ani «Schuller». (Zgomot). ***Vedeţi unde vă duce, dacă vă întoarcem cuvintele****.*
D. I. Mihalache: ***Este pentru prima dată când aud o astfel de întrerupere şi văd o astfel de uzanţă de pe băncile deputaţilor. Altă dată se obişnuia să se spună astfel de lucruri numai din partea unor oameni fără răspundere, din cafenele. Astăzi, se spun aceste lucruri de pe băncile deputaţilor şi, când sunteţi somaţi să vă explicaţi, daţi înapoi. Este ruşinos acest lucru şi ar trebui ca guvernul să vă disciplineze odată. (Zgomot).*** (A. Călinescu, *DP*, I, p. 169−170).

Ultimul exemplu pe care îl discutăm se bazează pe utilizarea replicilor-ecou, puse în slujba dialogului conflictual (funcţia mimetică). Asistăm la un schimb verbal care este scena unei confruntări între definiţii şi conţinuturi: acelaşi cuvânt este încărcat cu seme diferite, peiorative vs. ameliorative. Înscriindu-l într-o construcţie care inversează punctul de vedere iniţial, se propune o altă definiţie a termenului. Enunţul este centrat, aşadar, pe mesaj, pe *logos*, reprezentând o formă de realizare a funcţiei metaterminologice. Jocul nu mai este la nivel lexical, ci la nivel discursiv, bazându-se pe identitatea unor cuvinte ale căror definiţii sunt implicit opuse. Aici, elementul reluat are un statut hibrid, trimiţând simultan la discursul celuilalt şi la discursul propriu. Se actualizează, astfel, şi funcţia ludică, prin exploatarea „în joacă" a anumitor ambiguităţi lexico-semantice: *a (se) felicita*, *tradiţie*, *prezent*, *viitor*. Ultima replică se situează la interferenţa funcţiei mimetice cu funcţia ludică, prin utilizarea unei figuri logice de tipul antifrazei: *cu mintea sa foarte ageră şi foarte fecundă în această privinţă* (...).

(8) *D. Ar. M. Călinescu: Dacă toate informaţiile d-voastră sunt de felul acesta, d-le ministru,* ***vă rog să-mi permiteţi să spun că nu vă felicit.***
D. Eduard Mirto: Ştiţi d-voastră că situaţia internă este de aşa fel, încât trebue să ridicăm garanţiile constituţionale?
D. Ar. M. Călinescu: D-voastră ***nu sunteţi un partid politic****.*
D. C. Argetoianu: ***Ne felicităm****.*
D. Ar. M. Călinescu: ***Vă felicitaţi****, dar atunci, dacă nu sunteţi un partid, d-voastră, socotiţi în întâmplătoarea colectivitate de astăzi,* ***nu aveţi nicio tradiţie****. (Ilaritate pe băncile majorităţii).*
Voci de pe băncile majorităţii: ***Nu avem tradiţia demagogiei****.*
D. Traian Dimitriu-Şoimu: ***Avem tradiţia bunului simţ şi a bunei credinţe****.*
D. Ar. M. Călinescu: Îmi pare bine că repudiaţi orice tradiţie, dar îmi daţi voie să adaog că ***nu aveţi niciun fel de viitor.***
Voci de pe băncile majorităţii: ***Avem prezentul****.*
D. Ar. M. Călinescu: Presupunând chiar — şi vreau să vă fac plăcerea — că după expirarea acestui termen convenţional va veni d. ministru de interne şi ***cu mintea sa foarte ageră şi foarte fecundă în această privinţă****, va spune: în definitiv, de ce să fiţi aleşi pe patru ani, şi nu pe opt ani?* (A. Călinescu, *DP*, I, p. 173−176).

4. ***Concluzii***

Comentariile metacomunicative pot îndeplini patru funcţii, după cum sunt centrate pe conţinutul mesajului/*logos* (funcţia metaterminologică), pe forma mesajului (funcţia ludică), pe *ethos* (funcţia de atribuire) sau pe *pathos* (funcţia mimetică). De cele mai multe ori, în aceeaşi unitate discursivă se combină două sau chiar trei funcţii, ceea ce explică apariţia unor structuri complexe, în care mesajul primar este dublat de un metamesaj, care îl comentează sau completează, evaluându-l, în acelaşi timp. Indiferent însă de elementul focalizat, toate categoriile

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

de enunţuri metacomunicative sunt mai mult sau mai puţin cuantificabile din punctul de vedere al densităţii metalingvistice[1].

Exemplele discutate au evidenţiat faptul că enunţurile metacomunicative contribuie la (re)negocierea poziţiei interactanţilor, în măsura în care atât emiţătorul, cât şi receptorul (eventual, terţii) sunt implicaţi în co(e)laborarea discursivă.

Unele comentarii metacomunicative sunt declanşate de diverse tipuri de paralogisme, îndeosebi de atacul la persoană. Ele califică forţa atacului, marcând inadecvarea la contextul situaţional (în cazul de faţă, la comunitatea de practică reprezentată de Parlamentul românesc din perioada interbelică). Aceste ab(-)uzuri sunt în mod frecvent sancţionate de un terţ (*dominant third party*).

Alteori, enunţurile metacomunicative vizează explicitarea, ajustarea şi negocierea mesajului/mesajelor în funcţie de scopurile urmărite de participanţi. Prin intermediul acestor enunţuri, se pot realiza treceri între nivelul personal şi cel interpersonal, eventual şi între diferite niveluri metadiscursive, corelate prin procedee precum (auto)citarea, calificarea, clarificarea, (re)definirea termenilor etc.

CORPUS

Călinescu, Armand, 1993, *Discursuri parlamentare*, Bucureşti, Editura Quadrimpex, vol I−II.

BIBLIOGRAFIE

Bally, Charles, 1930, „Antiphrase et style indirect libre", în *A Grammatical Miscellany offered to Otto Jespersen on his seventieth Birthday*, Genève, p. 331−340.

Bousfield, Derek, 2007, „Beginnings, middles and ends: A biopsy of the dynamics of impolite exchanges", *Journal of Pragmatics*, 39, p. 2185–2216.

Dominte, Constantin, 2003, „Funcţiunile şi caracteristicile definitorii ale limbajului", în Zamfira Mihail (coord.), *Lingvistica generală*, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, p. 83−103.

Dirven, R.,, R. Frank and C. Ilie (eds.), *Language and Ideology*, volume II: *Descriptive Cognitive Approaches*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Ducrot, Oswald, 1984, *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit.

Eemeren, van Frans H., Rob Grootendorst, J. Anthony Blair, Charles A. Willard (eds.), 1999, *Proceedings of the 4th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*, Amsterdam: SICSAT.

Harris, Sandra, 2001, „Being politically impolite: extending politeness theory to adversarial political discourse", *Discourse & Society* Vol 12 (4), p. 451–472.

Ilie, Cornelia, 2001, „Unparliamentary language: Insults as 'cognitive forms of ideological confrontation", în Dirven, Frank Ilie (eds.) 2001: 235−263.

Ilie, Cornelia, 2003, „Discourse and metadiscourse in parliamentary debates", *Journal of Language and Politics*, 2, 1, p. 71−92.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 2009, „Plurivocalitate şi perspectivare în discursul parlamentar românesc din sec. al XIX-lea", comunicare susţinută la al 9-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română ─ *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze*, 4−5 decembrie 2009).

Jakobson, Roman, 1963, *Essais de linguistique générale*, Paris, Éditions de Minuit.

Rey-Debove, Josette, 1978, *Le métalangage. Etude linguistique du discours sur le langage*, Paris, Le Robert.

Rey-Debove, Josette, 1997a, *Le métalangage*, 2ème édition, Paris, Mason & Armand Colin.

[1] Concept introdus de Rey-Debove (1978 şi 1997a).

BDD-V877 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)

Metacommunicative Means in the Discourses of Armand Călinescu

This paper is concerned with presenting the variety and the functions of the metacommunicative structures, as shown by the discourses of Armand Călinescu. Such structures are usually connected with four functions, taking into account the element which is focused upon: the content of the message/ the logos (the metaterminological function), the form of the message (the ludic function), the ethos (the attributive function) or the pathos (the mimetic function). Often, two or even more functions work together, which result in multilayered structures, where the main message is accompanied by a metamessage that comments on or evaluate the former.

The metacommunicative structures aim at explaining, negotiating and adjusting the message(s) in accordance with the goals of the participants; they also mediate the passage between the personal and interpersonal levels, as well as between different metadiscursive levels, which are connected by different means, such as (self)quotation, qualification, explanation, (re)defining the terms, etc.

BDD-V877 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:58 UTC)